

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

РУДНИЦЬКА НАТАЛІЯ АНАТОЛІЇВНА

УДК 378.14:619–05(430)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ІНЖЕНЕРІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ
В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ**

13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2021

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

Роботу виконано у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор педагогічних наук, професор
Амеліна Світлана Миколаївна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
завідувач кафедри іноземної філології
і перекладу

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Козяр Микола Миколайович,
Національний університет водного
господарства та природокористування
завідувач кафедри теоретичної механіки,
інженерної графіки та машинознавства

доктор педагогічних наук, професор
Біда Олена Анатоліївна,
Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці II
завідувач кафедри педагогіки і психології

Захист відбудеться «12» травня 2021 року о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.18 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 15, навчальний корпус № 3, кімната 213

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розіслано «09» квітня 2021 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Сопівник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Пріоритетними напрямками політики кожної країни на нинішньому етапі розвитку суспільства стає освіта високого рівня, яка базується на застосуванні інноваційних технологій, проведенні досліджень у галузі наук про життя, використанні новітніх методів підготовки майбутніх фахівців. У контексті сучасних викликів тільки компетентні фахівці й активні особистості, консолідуючи свої зусилля, зможуть вирішити нагальні потреби людства, особливо в аграрній сфері, де як ніколи гостро стоїть проблема якісного буття і здорового харчування суспільства.

Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, зокрема, й щодо професійної підготовки інженерних кадрів. У 2018 році затверджено стандарт вищої освіти для спеціальності 208 «Агроінженерія». Інтеграційні тенденції, що набувають сили в освіті європейських країн, і в першу чергу країн-учасниць Болонського процесу, базуються на спільних вимогах, критеріях та стандартах національних систем вищої освіти. Саме тому принципи реалізації Болонської конвенції та прагнення України досягти європейських стандартів освіти, потребують вивчення позитивного досвіду країн-учасниць Болонського процесу щодо модернізації систем вищої освіти.

Професійна підготовка інженерів аграрного профілю, продуктивність їхньої професійної діяльності має забезпечуватися єдністю професіоналізму особистості та професійного досвіду. В умовах стрімкого прогресу і зростанні роль суб'єктивного фактора в розбудові нашого суспільства, проблема освіти, професійної підготовки і формування особистості інженера є однією з найактуальніших у педагогічній теорії та практиці. Адже цілеспрямована усвідомлена діяльність людини змінює навколишнє середовище, впливаючи не тільки на технічні, але й економічні, політичні, духовні особливості розвитку суспільства. Ці процеси детермінують активність особистості в навчанні, професійній діяльності, подальшому розвитку.

Сучасний інженер повинен швидко орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, володіти прогресивним мисленням, знати теорію менеджменту, маркетингу, бути професійно і психологічно підготовленим до постійного оновлення знань і умінь. Саме тому вивчення вже набутого позитивного досвіду модернізації системи вищої аграрної освіти європейськими країнами є важливим і актуальним питанням. Зважаючи на схожість соціально-економічних формацій України й Франції і той факт, що аграрна освіта є інноваційним складником національної освітянської системи, цілком закономірно, що французький досвід забезпечення професійної підготовки інженерів аграрного профілю становить значний інтерес для досліджень.

Система освіти Франції завжди привертала увагу вітчизняних і зарубіжних дослідників. Загальні проблеми реформування освіти, нові аспекти сучасної освітньої політики Франції висвітлено у працях багатьох дослідників (С. Владимірова, Б. Вульфсон, К. Корсак, Н. Лавриченко, О. Лисова, Л. Макарова, Т. Мельник). Значний науковий доробок щодо принципів, підходів,

форм і методів навчання у французькій освітній системі розкрито в роботах О. Громової, С. Кащук, А. Крупко, А. Щепілової. Питання професійної підготовки кадрів у французькій освітній системі розглядалися у дослідженнях О. Біди, О. Бочарової, В. Кузнецової, О. Романенко. Суттєвий науковий інтерес становлять праці з проблем реалізації компетентнісного підходу до навчання фахівців, зокрема, засобами природовідповідних методик, О. Аверіної, Г. Ануфрієвої, В. Виноградової, О. Деркач, О. Кушніра, М. Лещенко, Л. Моргульової, О. Першукової. Практичні аспекти використання відповідного французького досвіду в закладах освіти розкрито в працях І. Мухіної, Е. Соколової.

Наукові підходи до аналізу витоків, становлення, розвитку і функціонування системи освіти та педагогіки Франції були розроблені в працях вітчизняних авторів А. Верченка, В. Вдовенка, Б. Вульфсона, С. Головка, О. Джуринського, І. Жуковського, Л. Зязюн, М. Козяра, К. Корсака, Л. Лабазіної, М. Лисенко, О. Лисової, З. Малькової, І. Марцинковського, Т. Мельник, М. Нікандрова, Є. Покладка, О. Сухомлинської; та у дослідженнях французьких науковців С. Готьє, А. Валлона, Р. Галя, А. Б'єнеме, Ж. Фурастьє, Л. Кро, М. Мелукі, Г. Міаларе, які присвячені проблемам соціології освіти, професійної орієнтації молоді і характеризуються значною різноманітністю теоретико-методологічних підходів, обґрунтованістю наукових концепцій і висновків. Проблеми професіоналізації вищої освіти, й аграрної зокрема, досліджують Е. Верен, Р. Віторський, П. Майен, Ж.-Ф. Метраль, Н. Ослум, П. Пастре, Б. Фрайс.

Питання аграрної освіти у зарубіжних закладах освіти досліджували: О. Гущина, (у Франції), Н. Демешкант (у Польщі), Н. Журавська, С. Заскалета (у країнах західноєвропейської інтеграції), С. Амеліна, Н. Костенко, О. Пилипенко (у Федеративній Республіці Німеччина) та ін.

Проте, як показало вивчення наукової літератури, досі не здійснювалися комплексне дослідження проблеми професійної підготовки інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції. Актуальність проблеми модернізації вищої аграрно-інженерної освіти для педагогічної теорії і практики в Україні та недостатня теоретична та практична розробленість цілісних досліджень щодо вивчення прогресивного французького досвіду в цій сфері зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – *«Професійна підготовка інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертації затверджено вченою радою природничо-гуманітарного навчально-наукового інституту Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 8 від 23. 04. 2012 р.).

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – виявити основні принципи, особливості структури, змісту, форм і методів професійної підготовки інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції та визначити можливості імплементації конструктивних ідей у систему вищої аграрної освіти України.

Відповідно до мети визначено завдання дослідження:

1. Вивчити стан і місце аграрно-інженерної освіти як складника освітньої системи Франції у діахронічному й синхронічному аспектах з метою визначення сучасного розуміння професії інженера аграрного профілю.

2. На основі аналізу змісту, форм і методів професійної підготовки інженерів аграрного профілю у закладах вищої освіти Франції з'ясувати особливості французької системи підготовки цих фахівців.

3. Здійснити порівняльний аналіз змістових і технологічних аспектів підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю Франції та Україні для виявлення спільних і відмінних елементів освітянських систем України та Франції щодо підготовки інженерів для аграрного виробництва.

4. Визначити можливості імплементації французьких конструктивних ідей у освітній процес вітчизняних закладів вищої аграрної освіти та розробити рекомендації щодо використання французького досвіду у професійній підготовці інженерів аграрного профілю в Україні.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції.

Предмет дослідження – структура, зміст, форми, методи професійної підготовки інженерів аграрного профілю у закладах вищої освіти Франції.

Методи дослідження. Для реалізації визначених завдань було застосовано комплекс методів, що сприяють системному вивченню французького досвіду підготовки інженерів аграрного профілю та обґрунтуванню напрямів його екстраполяції в систему вищої аграрної освіти України, зокрема: *теоретичні* – метод аналізу і синтезу для вивчення навчально-методичної документації, науково-педагогічних праць, джерел статистичних даних; історіографічний та ретроспективний аналіз для охарактеризування розвитку вищої аграрно-інженерної освіти у Франції; інтерпретаторсько-аналітичний метод для концептуального аналізу наукової літератури; контент-аналіз змісту навчальної документації для визначення основних спеціалізацій інженерів для аграрного виробництва; традуктивний метод для порівняння окремих елементів систем підготовки інженерів аграрного профілю в Україні і Франції; методи теоретичного узагальнення для формулювання узагальнених висновків й обґрунтування практичних рекомендацій; *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування та анкетування (зокрема, онлайн-анкетування) студентів; статистичний метод для інтерпретації кількісних та якісних показників співвідношення дисциплін у навчальних планах і програмах.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* визначено особливості структури, змісту, форм, методів професійної підготовки інженерів аграрного профілю у закладах вищої освіти Франції (модульна система організації навчання з інтегративним модульним контролем комісією; міждисциплінарна структуризація змісту навчання; професіоналізація навчання на основі принципів педагогічної інноваційності, поєднання під час навчання досвіду академічного викладацького складу і фахівців-професіоналів та тісного співробітництва інженерних шкіл з професійними колами; орієнтація інженерів аграрного профілю на виконання

ними насамперед управлінської функції; реалізація наскрізного трирічного інженерного проєкту, який виконується майбутнім інженером аграрного профілю на виробництві);

– *представлено* структурно-функціональну схему професійної підготовки інженерів аграрного профілю в університетах і вищих інженерних школах Франції, що унаочнює освітній процес і відображає зміст підготовки цих фахівців протягом трьох років навчання;

– *виокремлено й схарактеризовано* основні етапи становлення й розвитку французької системи вищої аграрно-інженерної освіти (початковий (XII-XV ст.), суспільно-орієнтований (XV-XVIII ст.), практико-орієнтований (1789-1896 рр.), реформаторський (1896 р. – середина XX ст.), модернізаційний (1968 р. – дотепер) з визначенням їх впливу на сучасне розуміння сутності професії інженера аграрного профілю;

– *уточнено* сучасне розуміння професії французького інженера аграрного профілю як управлінця з інноваційним мисленням; компетентного у фахових технологічних процесах вирощування, виробництва, переробки продукції; обізнаного з інноваційно-технологічними, економічними, юридичними, екологічними, етичними аспектами інженерної діяльності у межах певної сільської громади; з вільним володінням двома іноземними мовами і орієнтацією щодо міжнародних стандартів, набутою шляхом закордонного стажування, а також виробничим досвідом, отриманим під час реалізації власного тьюторного інженерного проєкту.

– *обґрунтовано* можливість і доцільність використання досвіду французьких закладів вищої освіти у процесі професійної підготовки інженерів аграрного профілю в Україні (розширення можливостей неформальної освіти з подальшою сертифікацією набутих фахівцем компетентностей; запровадження внутрішньої і зовнішньої мобільності студентів шляхом стажування як обов'язкового складника навчального плану; гнучкість програмних компонентів з розширенням можливостей щодо спеціалізації студентів в залежності від актуальної ситуації на ринку праці й потреб регіону; виконання наскрізного інженерного проєкту, який охоплював би усі періоди практичного навчання інженерів аграрного профілю і був би реалізований на підприємстві);

– *подальшого розвитку набули* ідеї вдосконалення теоретичної і практичної підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю у вітчизняних закладах вищої освіти на основі прогресивного досвіду вищих навчальних закладів Франції (методика прийняття рішень, тьюторний інженерний проєкт).

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій щодо використання елементів позитивного досвіду університетів і вищих інженерних шкіл Франції у освітньому процесі вітчизняних закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку таких фахівців; участі у розробленні спільно з французькими фахівцями інтерактивної програми «Agricola», призначеної для самостійної роботи студентів закладів вищої аграрної освіти. Розроблені матеріали та рекомендації, запропоновані на основі проведеного

дослідження, сприятимуть вдосконаленню професійної підготовки інженерів для аграрного сектора.

Результати дослідження впроваджено у навчальний процес Львівського національного аграрного університету, Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка, Одеського державного аграрного університету, Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Особистий внесок здобувача у спільних публікаціях полягає в: [9] – у обґрунтуванні доцільності використання інноваційних елементів досвіду Франції щодо підготовки фахівців для аграрної галузі в системі аграрної освіти України, [12] – у розробленні методики використання методу проєктів у процесі професійної підготовки фахівців аграрних спеціальностей, [13] – у визначенні основних принципів підготовки інженерів у системі вищої аграрної освіти Франції, [14] – у визначенні можливостей організації освітнього процесу основі сучасних онлайн-платформ, [15] – у аналізі комунікативної професіограми інженера, [17] – у аналізі комунікативної професіограми менеджера, [19] – у визначенні способів перекладу професійної лексики інженерів, [20] – у методичній розробці окремих уроків навчально-методичного посібника, [22] – у висвітленні потенціалу стажувань для формування професіоналізму майбутніх фахівців, [23] – у конкретизації низки французьких стипендіальних програм в аспекті їх доступності й доцільності для українських студентів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки, рекомендації та результати дослідження оприлюднені й одержали позитивну оцінку на міжнародних конференціях: міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання інноваційної спрямованості освіти, науки, виробництва» (23–24 жовтня 2010 р., м. Мукачеве), міжнародний науково-практичний семінар-практикум «Європейська інтеграція аграрних навчальних закладів» (5–7 липня, 2011 р., м. Орлеан, Франція), I Міжнародна науково-практична конференція «Studia Lingvua» (8–11 квітня 2011 р., м. Київ), II Міжнародна науково-практична конференція «Studia Lingvua» (13–15 квітня 2012 р., Київ), міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми професійної підготовки інженерних кадрів для сімейних фермерських господарств» (2–3 грудня 2014 р., Тулуза, Франція), міжнародний науково-практичний семінар «Імплементация французького досвіду у професійній підготовці студентів в аграрних вищих навчальних закладах України» (5-6 листопада 2015 р., Львів), міжнародна науково-практична конференція «Дні аграрної освіти і науки Франції в Україні» (29-31 травня, 2018, м.Одеса).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження висвітлено у 23 наукових працях, з яких 13 статей, опублікованих у наукових фахових виданнях, 4 статті у зарубіжних фахових наукових виданнях, 2 статті у інших виданнях, 3 публікацій тез у збірниках матеріалів міжнародних наукових та науково-практичних конференцій, 1 навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 286 сторінок, із них 172 сторінки

основного тексту. Роботу ілюстровано 12 таблицями, 5 рисунками. Список використаних джерел налічує 228 найменувань, з них – 82 іноземними мовами. Дисертація містить 10 додатків на 84 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; висвітлено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету та задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів, їх практичне значення; подано відомості про публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Становлення та розвиток аграрно-інженерної освіти у системі освіти Франції»** здійснено ретроспективний аналіз становлення французької системи аграрно-інженерної освіти, висвітлено сучасні тенденції її розвитку у контексті освітньої системи Франції, розкрито особливості аграрно-інженерної освіти як інноваційної складової освітньої системи Франції.

На основі ретроспективного аналізу становлення французької системи аграрно-інженерної освіти встановлено, що шляхи її розвитку й витoki сучасного осмислення особистості інженера базуються на ідеї розвитку в контексті трьох основних напрямів: біо-епістемологічного – П.Гальвані (Galvani P.), Ж.-П. Бутіне (Boutinet J.-P.), Ж.Лербе (Lerbet G.), Е.Морен (Morin E.), Г.Піно (Pineau G.) та ін.; соціо-педагогічного – П.Беснар (Besnard P.), П. Бітоу (Bitoun P.), Ж.Дюмазедьї (Dumasedier J.), П.Мейріє (Meirieu P.), М.Сорель (Sorel M.), Шосон Ж.-Ф. (Chosson J.-F.) та ін; техніко-педагогічного – Ф.Абалеа (Aballea F.), Р.Кастлер (Kastler R.), А.-М. Лука (Lucas A.-M.), А.Мор (Mor A.), Д.Посоз (Possoz D.), К.Фруасар (Froissart C.) та ін. Біо-епістемологічний напрям зміщує акценти освіти в глобальний життєвий контекст. У сенсі внутрішньої складової майбутній фахівець має розуміти постійну недостатність рівня свого розвитку, прагнути до реалізації свої природних здібностей для блага нації. Зовнішньою складовою освітнього процесу є система, яка зацікавлена у використанні здібностей і вмінь особистості, яка постійно розвивається й вдосконалюється. На цій основі ґрунтується необхідність неперервної інженерної освіти та розуміння сучасним інженером її актуальності з огляду на бурхливий розвиток технічних засобів і засобів автоматизації виробничих процесів у аграрному виробництві. Соціо-педагогічний напрям передбачає спрямування на вирішення питань про те, як навчитися вчитися й мотивувати себе робити це постійно. Техніко-педагогічний напрям конкретизує врахування різноманітності профілів навчання та різноманітності цілей, завдань і зобов'язань; акцентує на праві вибору можливостей професійного росту, гнучкості освітніх траєкторій, доцільності узгодження і проєктування кожним суб'єктом освіти особистого професійного зростання, врахуванні попередніх освітніх здобутків для опанування освітніх програм і стандартів на належному рівні.

Аграрно-інженерна освіта є невід'ємним структурним компонентом вищої освіти Франції. Їй притаманні всі властивості й цінності французької

освітянської системи, тому доцільно розглядати її в контексті розвитку національної вищої освіти, водночас акцентуючи увагу на її особливостях і сучасних тенденціях. Становлення системи вищої освіти Франції означено п'ятьма етапами: XII-XV ст. – виникнення і розвиток університетів під егідою церкви, XV-XVIII ст. – створення світських вищих навчальних закладів і занепад університетів, 1789-1896 рр. – створення єдиного Імператорського університету та вищих шкіл в його межах, 1896-середина XX ст. – відродження університетів згідно закону від 10.06.1896 р., 1968 р. – дотепер – перманентна модернізації вищої школи країни, зокрема, освітня реформа 2013 р. й відтворення досконалої Школи Республіки. Варто зазначити, що освітні реформи у Франції відбувалися майже кожне десятиріччя (1959, 1963, 1975, 1985, 1989, 2008, 2014 рр.) і були спрямовані на вдосконалення як системи освіти в цілому, так і її окремих складників. У результаті перегляду традиційної системи освіти з метою пов'язати навчання з реальною дійсністю, підпорядкувати його вимогам життя, досягти необхідної спеціалізації нового імпульсу до розвитку набули вищі інженерні школи. Паралельно з державними закладами освіти за ініціативою фермерських профспілок, Спілки сільськогосподарських виробників Франції та релігійної спільноти (ордену Єзуїтів) були започатковані приватні заклади вищої аграрної освіти, які й досі залишаються лідерами сучасної аграрно-інженерної освіти (Політехнічний інститут УніЛяСаль (UniLaSalle), Вища аграрна школа Анже (l'ESA d'Angers) і Вища Інженерна школа Пюрупан (INP-EI Purpan, Тулуза).

Проаналізовано найважливіші підходи до розуміння сутності аграрно-інженерної освіти у Франції, її організаційної структури і функцій. Інженерна освіта на сучасному етапі є елітним складником вищої системи освіти Франції, яка дієво реагує на потреби суспільства і держави щодо вирішення науко-технологічних, екологічних, економічних, освітніх і моральних проблем. Їй притаманна децентралізована автономна система управління з урахуванням загальнодержавних, регіональних і місцевих пріоритетів.

Визначено основні тенденції освітянської системи Франції, зокрема, й аграрно-інженерної, а саме: постійний розвиток розгалуженої і диференційованої освітньої системи; практичний зв'язок між усіма рівнями освіти; взаємодія середньої та вищої шкіл, що ґрунтується на принципах гармонізації та професійно-особистісної орієнтації, які реалізуються завдяки ранній активній профорієнтаційній роботі з учнями; відповідальність перед суспільством і відносна автономія кожної освітньої інституції, завдяки балансу загальнодержавних, регіональних і місцевих освітніх програм; формування нового природоохоронного світогляду, високоморальної і гідної громадянської позиції кожного суб'єкта учіння; прагнення до постійного наукового пошуку, формування аналітичного і водночас творчого мислення студентів; інноваційність в різних сферах освітньої й професійної діяльності. У Франції створені і успішно функціонують нові типи закладів освіти, що здійснюють багаторівневу і багатофункціональну фахову підготовку інженерів аграрного профілю, які оптимально забезпечують інтереси особистості та кадрові потреби підприємств і територіальних громад.

У другому розділі **«Організаційно-методичні засади професійної підготовки інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції»** висвітлено питання професійної підготовки інженерів у Франції на законодавчому й освітянському рівнях, описано структуру і зміст системи професійної підготовки інженерів аграрного профілю; представлено методи і форми професіоналізації навчання інженерів аграрного профілю у французьких закладах вищої освіти, конкретизовано сутність поняття «сучасний інженер аграрного профілю» у французькій освіті.

Для сприяння розвитку аграрної освіти у Франції було створено Національну раду з питань державної аграрної освіти (Conseil national de l'enseignement agricole), головним завданням якої є визначення та пропозиція заходів для забезпечення постійної адаптації цієї освіти до технічних, економічних, екологічних, соціальних змін в сільському господарстві та до потреб нації. Для забезпечення постійного органічного зв'язку і координування дій Міністерства сільського господарства та Міністерством освіти створено Паритетний технічний комітет (Comité Technique Paritaire Central), до якого належать представники обох міністерств та Державного секретаріату. Комітет надає консультації щодо питань про відповідність дипломів, додаткову освіту та підвищення кваліфікації, проекти створення вищих закладів освіти, створення центрів третього циклу навчання. Третьою важливою структурою в системі аграрної освіти Франції є регіональні комітети з питань аграрної освіти (Conseils régionaux de la formation et du développement). Повноваження комітету поширюються на всі аграрні заклади освіти і центри регіону, що забезпечують професійну аграрну освіту у поєднанні з загальною, інженерну аграрну освіту, підвищення кваліфікації.

Ще однією інституцією, яка є своєрідним законодавцем саме для інженерної освіти й опікується дотриманням високих освітніх і професійних стандартів, є Комісія з акредитації інженерних кадрів. (Commission des Titres d'Ingénieur, СТІ) – незалежна інституція, створена у 1934 році Законом Французької республіки для акредитації всіх навчальних інженерних програм з метою розвитку якісної освіти, підтримки високого іміджу професії інженера як у Франції, так і за кордоном. Як координуючий орган, комісія виконує такі функції: експертне оцінювання й акредитація всіх інженерних освітніх програм і французьких вищих шкіл, уповноважених видавати диплом інженера; експертиза й акредитація іноземних закладів інженерної освіти, яка здійснюється на прохання вищих шкіл і має бути затверджена міністром вищої освіти; розроблення критеріїв та процедури контролю якості інженерної освіти, механізмів її перманентного покращення й інтеграції в європейський та міжнародний простір.

У Франції немає єдиної національної програми для інженерів аграрного профілю. Кожна вища інженерна школа, державна або приватна, розробляє свою освітню програму на основі своїх історично-наукових, навчальних і професійних особливостей, яка затверджується (акредитується) і інспектується Комісією з акредитації інженерних кадрів. Усі освітні програми складають Національний реєстр професійних сертифікацій (Répertoire National des Certifications

Professionnelles). Необхідно зауважити, що навчальна програма з підготовки інженерів аграрного профілю є досить гнучким і динамічним елементом навчального процесу. Вона швидко реагує на виклики сьогодення в аграрному секторі і обов'язково враховує пропозиції роботодавців завдяки Раді з розвитку (Conseil de perfectionnement) кожної інженерної школи аграрного профілю. Рада корегує або дає рекомендації щодо: адаптації практичного чи теоретичного змісту навчання до змін, які спостерігаються на ринку праці, у науці або в суспільстві в цілому; запровадження нових навчальних модулів; організації нових спеціалізацій і навчальних курсів відповідно до потреб ринку; перевірки процедури відбору студентів, навчальних планів і педагогічних технологій.

У свою чергу навчальні програми (curriculum d'enseignement ou de formation) Вищих шкіл базуються на формуванні необхідних компетентностей сучасного інженера, з урахуванням новітніх інноваційних технологій та процесів у світі агробізнесу. Їх перелік оперативно коригується завдяки координації Адміністративній Раді вищої школи, яка враховує рекомендації на державному рівні (Інституту агрономії та ветеринарії Франції або Комісії з акредитації інженерних кадрів (ступенів), а також пропозиції роботодавців в особі Ради з розвитку (Conseil de perfectionnement) кожної інженерної школи аграрного профілю і асоціації випускників освітнього закладу.

Такий тісний взаємозв'язок дозволяє Вищим аграрно-інженерним школам бути лідерами в освітній галузі, а їх випускникам – висококласними і компетентними інженерами, затребуваними на ринку праці, про що свідчить індекс працевлаштування випускників кожної інженерної школи.

З'ясовано, що найбільш затребуваними для подальшої кар'єри серед майбутніх інженерів аграрного профілю є такі спеціалізації, як сільське господарство (в широкому розумінні), рибальство, озеленення, переробка сільськогосподарської продукції і комунальне обслуговування.

Зміст французької аграрно-інженерної освіти значною мірою пов'язаний із її виключною роллю у реалізації концепції «Світової зеленої економіки» в контексті сталого розвитку та подолання бідності і зосереджений на таких важливих темах, як відновлювані джерела енергії, забезпечення високого рівня екологічної безпеки, органічне сільське господарство, збереження ґрунтів і біорозмаїття, раціональне управління водними ресурсами, переробка відходів, інновації, соціально-духовний розвиток і якість життя.

Державна концепція Франції щодо розбудови вищої аграрної освіти, зокрема інженерної, обґрунтовує виключну важливість ролі інженера-професіонала у суспільному прогресі; акцентує на необхідності навчати його для подолання екологічних, суспільних, економічних, технологічних викликів сучасного світу; наголошує на поліпрофільності й багатofункціональності інженера аграрного профілю.

Отже, інженер, згідно з визначенням Комісії з акредитації інженерних кадрів, – це фахівець, який здатний ефективно й інноваційно створювати, вивчати, розв'язувати комплексні задачі чи проекти, пов'язані із концептуальною розробкою, реалізацією, впровадженням та контролем якості конкуренто-спроможної продукції, інженерних систем чи послуг, відповідно до сучасної

фінансової, економічної і маркетингової ситуації на ринку товарів чи послуг. Він має з усією відповідальністю дбати про екологічний захист життя людини і навколишнього середовища, створюючи тим самим високий рівень якості життя суспільства. Діяльність кваліфікованого інженера має також за мету мобілізувати людські ресурси, технічні та фінансові засоби для створення умов розвитку, конкурентоспроможності підприємства, компанії чи установи на міжнародному рівні з дотриманням при цьому професійної, економічної, екологічної і соціальної відповідальності управлінця.

На основі аналізу й узагальнення досвіду французьких вищих інженерних шкіл щодо професійної підготовки інженерів аграрного профілю виокремлено такі складники його готовності до професійної діяльності: інженерно-професійна (знання технологій, технічний нагляд і супровід інженерних процесів, координація і реалізація технічних рішень), проєктувально-дослідницька (генерування нових ідей, ноу-хау, удосконалення виробничого процесу, прогнозування розвитку біотехнологічних систем), суспільно-комунікативна (лідерські якості і організаційні вміння роботи у команді, плідні відносини із замовниками, володіння іноземними мовами, мобільність і здатність до навчання впродовж усього життя), економічна (комерційні здатності; комплекс знань про ринкові, макроекономічні і інноваційні механізми країни), екологічна (обґрунтування і впровадження природоохоронних заходів, забезпечення харчової безпеки суспільства, реалізація принципів сталого розвитку і якості життя), духовна (бажання пізнання Істини, гармонії природи, наполегливість у запобіганні руйнівним процесам в природі і в суспільстві, почуття особливої відповідальності перед прийдешнім поколінням).

В основу структури і змісту кожного навчального курсу, який входить до програми підготовки французького інженера аграрного профілю, покладено професійні компетентності, до яких віднесено: здатність до абстрактного (концептуального) моделювання; інноваційний і науковий пошук; аналіз ситуацій і синтез рішень; вміння мобілізувати отримані теоретичні й практичні інженерні знання для оцінки професійної ситуації і прийняття рішення; опанування методологією й методиками інженерної діяльності; вміння інтегруватися і працювати в команді, управляти і мотивувати колектив до розвитку; вміння з точністю і відповідальністю виконувати професійні дії; вміння абстрагуватися і подивитися на проблему з іншого боку; комунікативні вміння як потенціал для забезпечення зв'язку (усне спілкування, письмові комунікації, знання іноземних мов); вміння керувати і вести проєкт; володіння якостями успішного менеджера: вміння чітко організувати справу: дотримуватися плану й графіка проєкту, регламенту роботи тощо; вміння приймати самостійні відповідальні рішення, виявляти ініціативу; вміння домагатися результатів, бути наполегливим; вміння сприймати та стимулювати підлеглих.

Характеризуючи компетентності інженерів аграрного профілю, варто зазначити, що вони не є сталими і змінюються (із зміною тенденцій світових ринків, технологій, із зміною критеріїв успішного підприємництва, екологічного і морально-етичного стану суспільства). Компетентності мають діяльнісний

характер, що означає здатність ідентифікувати проблему, ситуацію; узагальнити і поєднати вже набутий професійний обсяг знань, наукових і інноваційних пошуків в конкретних галузях (ситуаціях); дати адекватну оцінку певній ситуації; здійснити вибір рішення, побудувати алгоритм, моделюючи і прогножуючи наслідки; мотивувати себе і команду до досконалості і саморозвитку.

Традиційно у вищих аграрно-інженерних школах Франції основну увагу під час професійної підготовки майбутніх інженерів приділяли їхній спрямованості на вирішення двох задач: прийняття кваліфікованих рішень (як технічних, так і економічних) та управління людськими ресурсами. Сьогодні вони доповнені екологічно-етичним компонентом сталого розвитку французького суспільства.

З огляду на це варто врахувати нове розуміння сутності професії сучасного французького інженера аграрного профілю як поліпрофільного фахівця, який є компетентним в сферах інноваційної інженерії, високоефективної економіки сталого розвитку, наук про життя, юриспруденції (в галузі інтелектуального права), соціокомунікацій, професійної і моральної етики, а також володіє іноземними мовами в обсязі, необхідному для спілкування та користування іноземною літературою й інформацією. У Франції історично склалось так, що інженер є, насамперед, фахівцем-керівником, який здатен організувати сільськогосподарське підприємство, отримати прибуток, налагодити виробництво або надання послуг, і при цьому дбайливо і відповідально ставитися до навколишнього середовища і кожного суб'єкта суспільства зокрема. Аналізуючи зміст набутих під час навчання компетентностей, можна констатувати, що французький інженер аграрного профілю – це управлінець з інноваційним мисленням, компетентний у фахових технологічних процесах вирощування, виробництва, переробки продукції, інноваційно-технологічних, економічних, юридичних, екологічних, етичних питаннях, який вільно володіє іноземними мовами, отримав досвід роботи на міжнародному рівні завдяки закордонному стажуванню.

Зрозуміло, що підготувати фахівця такого рівня неможливо без високопрофесійної підготовки і професіоналізації навчання. За французькими стандартами професійна підготовка майбутніх інженерів аграрного профілю передбачає формування конкурентоспроможних мобільних фахівців з високим рівнем професійних, економічних, природоохоронних знань, умінь, навичок, шляхом професіоналізації всього курсу навчання, а саме: набуття фахових компетентностей на практиці з використанням теоретичної бази знань; комплексний аналіз вже набутих практичних компетентностей на основі опанованого теоретичного матеріалу; функціональна інтегрованість навчання і міждисциплінарна діяльність; реалізація студентами комплексних проєктів на підприємстві, в дослідних установах з урахуванням інноваційних і екологічних аспектів їх роботи. Французькі дослідники і практики виокремлюють три основні принципи успішної професіоналізації студентів: педагогічна інноваційність, поєднання під час навчання досвіду академічного викладацького складу і фахівців-професіоналів, тісне співробітництво інженерних шкіл з професійними

колами. В основі забезпечення професійної підготовки інженерів аграрного профілю лежать три головних поняття: освітні інновації, змішані цільові групи, партнерство з професіоналами.

Важливе значення для якісної підготовки інженерів аграрного профілю мають методичні аспекти цього процесу. У освітньому процесі вищих інженерних шкіл аграрного профілю активно використовують міждисциплінарні модулі й колективні методики навчання – від елементарних до реальних інженерних проєктів на підприємствах.

На професійну підготовку інженерів як майбутніх управлінців спрямована методика «задовільних рішень». Вона враховує, що реальне життя управління проходить у змінному середовищі, яке іноді характеризується недостатньою інформацією та різноманітністю наявних цілей. Саме тому роль управління полягає не тільки у пошуку «точних рішень», але й «задовільних рішень». Ще один методичний прийом – вивчення прийняття «рішення в дії» – складається з розгляду документу, що містить інформацію про підприємство, його діяльність та оточення. В залежності від поставленої мети, оперуючи цими даними, студенти повинні запропонувати свої рішення або ідеї. При цьому студент репрезентує себе як керівник підприємства, начальник сервісного центру або незалежний консультант.

Однією з інноваційних методик, яка дає ефективні результати і готує до конкретних професійних реалій, є інженерний проєкт під керівництвом тьютора. Вона полягає в тому, що група студентів (4-6 осіб) виконує реальний професійний проєкт на підприємстві, реалізація якого зазвичай вимагає кількох місяців (з частковою зайнятістю). Тьюторське керівництво проєктом здійснюється одночасно викладачем та представником професійної сфери. Інженерний проєкт під керівництвом тьютора має за мету ранню професійну орієнтацію і підготовку майбутнього інженера аграрного профілю завдяки взаємозв'язку студента з професійними колами і дозволяє йому отримати перші фахові результати своєї діяльності. Отже, у французьких вищих інженерних школах професіоналізація навчання вийшла із лінійної логіки накопичення знань (як практичних, так і теоретичних) і перейшла в багатовимірну площину одночасної і комплексної реалізації професійних проєктів і досліджень.

Варто зазначити, що показником ефективності й якості підготовки фахівців у французьких вищих інженерних школах є індивідуальна професійна траєкторія фахівця (*trajectoire professionnelle*). Аналізуючи інформацію на сайтах закладів вищої аграрної освіти щодо індивідуальної професійної траєкторії їх випускників, студенти вчаться чітко визначати цілі, шляхи успішної реалізації наявних очікувань, потреб, мотивів, вибір способів навчання, оцінюючи і коригуючи свою навчальну і практичну діяльність.

Встановлено, що досить ефективною для аграрно-інженерної освіти, а відтак і дедалі більш поширеною у Франції є тенденція до вдосконалення та розширення короткого циклу професійної вищої освіти, а також альтернативної (неформальної) аграрної освіти, яка представлена: учнівством (*formation par apprentissage*), неперервною освітою (*formation continue*), дистанційною освітою (*formation ouverte et à distance*), альтернативною системою оцінювання (сертифікації) професійного досвіду (*la Validation des Acquis de l'Expérience, VAE*). На окрему увагу заслуговує неформальна освіта, яка є доступною для всіх

фахівців з метою отримання ними відповідного диплому державного зразка, підвищення кваліфікації, більш вузької спеціалізації й вдосконалення, сертифікованого визнання професійної кваліфікації. Головне, щоб інженер довів набуті знання, свої професійні компетентності перед державним журі. Таким чином, на державному рівні було розроблено і затверджено нову систему оцінювання професійного досвіду, мета якої полягає у сертифікації професійної кваліфікації фахівця, незалежно від того, яким шляхом вона здобувається.

У третьому розділі **«Порівняльний аналіз професійної підготовки інженерів аграрного профілю в Україні й Франції»** висвітлено особливості професійної підготовки інженерів аграрного профілю в Україні, визначено спільні риси і відмінності у підготовці цих фахівців у французьких і українських закладах вищої освіти, обґрунтовано доцільність імплементації французького досвіду у вітчизняних університетах, представлено рекомендації щодо використання вітчизняними закладами вищої освіти конструктивних ідей підготовки інженерів аграрного профілю у Франції.

Доцільно відзначити певну спільність структури освітньо-професійних програм підготовки фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти і курикулумів освітньо-професійного рівня аграрно-інженерних спеціальностей французьких вищих інженерних шкіл: опис визначених професійних компетентностей майбутнього інженера (однак, у Франції вони визначаються виключно фахівцями); відомості щодо обсягу і розподілу навчального навантаження, вимог щодо необхідних результатів навчання, змісту і умов оцінювання (у французьких – сертифікації) рівнів професійної підготовки.

Необхідно зауважити, що, на відміну від українських університетів, як правило, студенти вищих інженерних шкіл Франції проходять попередньо два роки навчання на підготовчих курсах (Cours préparatoires), де інтенсивно вивчають базові дисципліни. Наприкінці цієї підготовки випускники складають екзамени і отримують рейтингові оцінки, які дозволяють їм пройти конкурс для подальшого навчання у вищих інженерних школах. Потрібно також враховувати різницю у розумінні базових дисциплін для аграрно-інженерних спеціальностей у вітчизняних і французьких закладах вищої освіти. У Франції базові дисципліни відповідають міждисциплінарному характеру навчання, який базується на трьох наукових галузях: науки про життя і технології (агрономія, харчові технології, навколишнє середовище); інженерні науки і технології; економічні, соціальні науки і менеджмент. Три роки навчання у вищих інженерних школах розподілені на три навчальних курси зі своєю специфікою і професійним спрямуванням.

Перший рік навчання – базовий загальний курс (5, 6 семестри), мета якого сформувати у студентів наукові, технічні і управлінські навички в широкому колі питань з агрономії і переробки продуктів. Цей курс супроводжується стажуванням студента на фермерському господарстві, яке розподілене на три етапи по два тижні протягом року для ознайомлення майбутнього інженера з веденням сільського господарства в різні періоди року і його зв'язками із різними структурами та підприємствами. Наприкінці цього навчального року студент має також знайти підприємство, зацікавлене у розробці професійного тьюторного інженерного проекту на його базі. Другий рік навчання – (7 семестр) продовження базового курсу і реалізація професійного тьюторного інженерного проекту на підприємстві, який є складовою частиною модуля з менеджменту

проектів, а також попередня спеціалізація з 8 семестру, яка слугує підготовкою студента до вибору спеціалізації на третьому курсі. Кожен студент має вибрати 5 модулів із 30 запропонованих, які повністю або частково відповідатимуть його подальшій спеціалізації. Цей рік передбачає також обов'язкове закордонне стажування (від 3 до 12 місяців) з метою набуття міжнародного досвіду і підвищення рівня володіння іноземними мовами. Необхідно зауважити, що студент не зможе отримати диплом інженера без знання двох іноземних мов. За бажанням він також може використати річну академічну відпустку (*année de sésure*) для стажування на підприємстві або у науковій лабораторії за кордоном. Третій рік навчання – спеціалізація і професійна підготовка, складається із 5 місяців навчання у вищій школі й 6 місяців дипломної практики на обраному підприємстві. Для студентів в цей період є можливість навчатися в іншій вищій школі, яка спеціалізується на обраному ними напрямі або у закордонній школі-партнері.

Розглянута система підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю у Франції представлена на рис. 1.

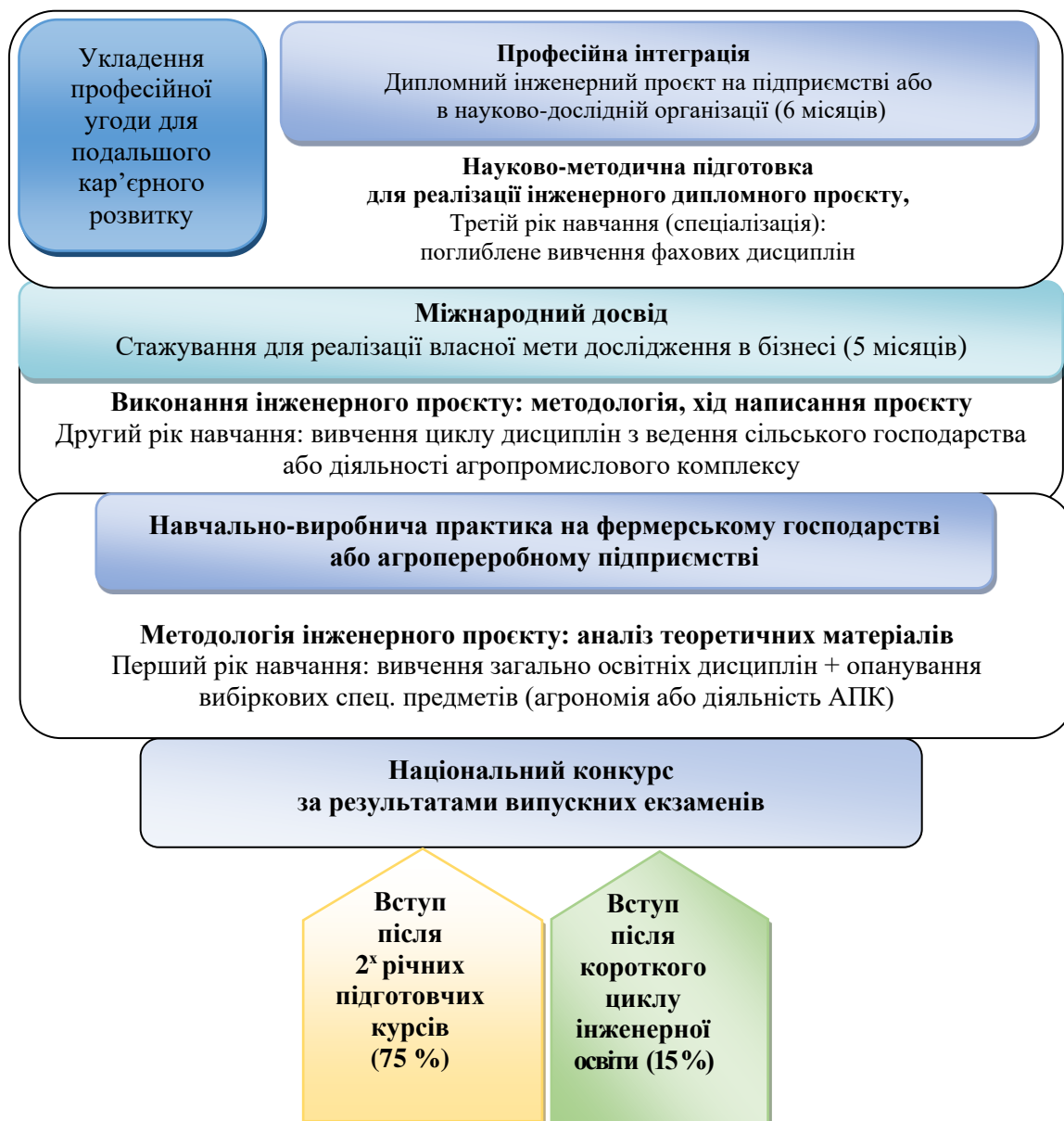

Рис.1. Схема підготовки інженерів аграрного профілю у Франції

Порівнюючи модульну систему організації навчання, можна констатувати, що попри поділ навчального матеріалу на модулі як у французьких, так і в українських закладах вищої освіти, між ними є відмінності. Кожен семестр у французьких вищих школах складається із 6-8 модулів (юнітів). Наприкінці кожного юніта відбувається контроль набутих знань і компетентностей (*savoir-faire*). Сертифікацію кожного навчального курсу проводить журі з викладачів усіх дисциплін, яке перевіряє весь опанований студентом матеріал, сформованість у нього компетентностей.

Вищенаведена схема професійної підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю реалізується такими шляхами: модулі професійного спрямування (практики різного виду (1 і 2 курси); професійний проєкт на підприємстві під керівництвом тьютора на основі менеджменту проєктів (3 курс), різні проєкти для спеціалізації студентів (щосеместрово під час вивчення фахових дисциплін), дипломний інженерний проєкт на основі дипломної практики (6 місяців, 5 курс), закордонний професійний досвід (не менше ніж 3 місяці до першого року навчання, як правило на 4 курсі); міждисциплінарні модулі (щосеместрово); викладання дисциплін успішними інженерами і представниками бізнесу; зустрічі з фахівцями, візити до наукових лабораторій і підприємств; обмін викладачами і студентами між вищими інженерними школами-партнерами; проведення кар'єрних форумів, екологічних і благодійних заходів; участі у заходах асоціації випускників.

Визначено, що система вищої аграрно-інженерної освіти Франції має певні істотні відмінності від вітчизняної, а саме:

- професійна підготовка інженерів аграрного профілю здійснюється переважно у вищих інженерних школах;
- французькі заклади освіти, які здійснюють підготовку інженерів аграрного профілю, мають подвійне підпорядкування – Міністерству сільського господарства і Міністерству освіти, координацію діяльності яких здійснює Паритетний комітет;
- стратегічні напрями аграрно-інженерної освіти визначаються Національною радою з питань державної аграрної освіти, до повноважень якої належить постійна адаптація цієї освіти до технічних, економічних, соціальних змін у аграрній сфері й сільському соціумі;
- зміст вищої аграрно-інженерної освіти визначається кожним освітнім закладом окремо;
- акредитацію всіх навчальних інженерних програм здійснює Комісія з акредитації інженерних кадрів, яка є незалежною інституцією;
- навчальні програми вищих інженерних шкіл спрямовані на формування необхідних компетентностей сучасного інженера, перелік яких визначає й коригує Адміністративна рада вищої інженерної школи;
- суттєвий вплив на зміст програм вищих інженерних шкіл має Рада з розвитку кожної інженерної школи аграрного профілю, до складу якої входять роботодавці, та асоціації випускників освітнього закладу;

- підготовка інженерів аграрного профілю є практико-орієнтованою, що відображено у великій кількості практик, їх значній тривалості та різноманітності;
- розуміння сучасного інженера аграрного профілю і сутності його професійної діяльності у Франції значно відрізняється від українського в аспекті його професійних функцій (переважання управлінської), етичних норм (орієнтація на сталий розвиток) і особистісних якостей (прийняття рішень);
- у вищих інженерних школах здійснюється орієнтація майбутнього інженера аграрного профілю на постійне професійне самовдосконалення у межах неперервної освіти;
- для Франції характерною є широка пропозиція варіантів неформальної освіти, в результаті якої можливе отримання дипломів і сертифікатів державного зразка;
- майбутній інженер аграрного профілю зобов'язаний володіти двома іноземними мовами (з документальним підтвердженням);
- типовим є використання у процесі навчання майбутнього інженера аграрного профілю у французьких вищих інженерних школах методу тьюторного інженерного проекту, який триває весь період навчання і реалізується на підприємстві.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити такі висновки.

1. На основі вивчення стану й місця аграрно-інженерної освіти як складової освітньої системи Франції у діахронічному й синхронічному аспектах визначено традиційне й сучасне розуміння професії інженера аграрного профілю. Французький інженер аграрного профілю є, насамперед, управлінцем з інноваційним мисленням; компетентним у фахових технологічних процесах вирощування, виробництва, переробки продукції; обізнаним з інноваційно-технологічними, економічними, юридичними, екологічними, етичними аспектами інженерної діяльності у межах певної сільської громади; з вільним володінням двома іноземними мовами і орієнтацією щодо міжнародних стандартів, набутою шляхом закордонного стажування, а також виробничим досвідом, отриманим під час реалізації власного тьюторного інженерного проекту.

У результаті ретроспективного аналізу встановлено, що у процесі розвитку системи аграрно-інженерної освіти Франції можна виокремити такі етапи: початковий (XII-XV ст.) – виникнення і розвиток університетів під егідою церкви з окремими елементами природничого й інженерно-технічного спрямування; суспільно-орієнтований (XV-XVIII ст.) – створення світських вищих навчальних закладів з орієнтацією їх на забезпечення потреб суспільства, зокрема й у сфері виробництва сільськогосподарської продукції; практико-орієнтований (1789-1896 рр.) – створення вищих шкіл, у тому числі й інженерних, максимально орієнтованих на підготовку інженерів-практиків; реформаторський (1896 р. – середина XX ст.) – розмежування академічної орієнтованої (університети) і

практико-орієнтованої освіти (вищі інженерні школи), модернізаційний (1968 р. – дотепер) – перманентна модернізації вищої школи з низкою освітніх реформ і перетворення вищої інженерної освіти на інноваційний складник освітньої системи Франції.

Визначено основні тенденції аграрно-інженерної освіти Франції, зумовлені, з одного боку, глобалізаційними освітніми процесами, а, з іншого, реформуванням національної освітянської системи. До них віднесено: постійна підтримка і розвиток розгалуженої і диференційованої освітньої системи; зміцнення зв'язків між усіма рівнями освіти, у тому числі й підвищення кваліфікації та професійної перепідготовки дорослих; проведення ранньої активної професійно-особистісної орієнтації учнів з організацією їх подальшого навчання за обраним профілем; підвищення рівня автономії кожної освітньої інституції й водночас її відповідальності перед суспільством; координування й балансування загальнодержавних, регіональних і місцевих освітніх програм; інноваційність в усіх сферах освітньої діяльності.

2. З'ясовано особливості французької системи підготовки інженерів аграрного профілю на основі аналізу змісту, форм і методів професійної підготовки цих фахівців у закладах вищої освіти Франції, а саме: здійснення професійної підготовки інженерів аграрного профілю переважно у вищих інженерних школах; тісна співпраця вищих інженерних шкіл і роботодавців у процесі розробки професійно-орієнтованих програм, їх постійне оновлення з урахуванням передових наукових досягнень і провідних технологій у визначеній сфері; пропозиція неформальної освіти з отриманням дипломів і сертифікатів державного зразка; реалізація мобільності шляхом обміну викладачами і студентами між вищими інженерними школами-партнерами країни; активна діяльність асоціацій випускників вищих інженерних шкіл.

3. Виявлено спільні й відмінні елементи підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю Франції та України. До спільних елементів належать: запровадження компетентнісного підходу до підготовки сучасного інженера для аграрного виробництва; модульна система організації освітнього процесу у закладах вищої освіти, які здійснюють підготовку інженерів аграрного профілю; подібність структури освітньо-професійних програм підготовки цих фахівців у вітчизняних закладах вищої освіти і курикулумів аграрно-інженерних спеціальностей у французьких вищих інженерних школах; діяльність рад роботодавців у закладах вищої освіти у освітньому процесі закладу освіти. До відмінних елементів належать: акредитація всіх навчальних інженерних програм незалежною Комісією з акредитації інженерних кадрів; різне розуміння переліку базових дисциплін для аграрно-інженерних спеціальностей у вітчизняних і французьких закладах вищої освіти; щорічне коригування змісту програм вищих інженерних шкіл Радою з розвитку; наявність у навчальному плані підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю закордонного стажування; вимога щодо обов'язкового володіння двома іноземними мовами з підтвердженням сертифікатами.

4. Визначено можливості імплементації французьких конструктивних ідей у освітній процес вітчизняних закладів вищої аграрної освіти та розроблено

рекомендації щодо використання французького досвіду у професійній підготовці інженерів аграрного профілю в Україні. Доцільним є, зокрема: розширення можливостей неформальної освіти з подальшою сертифікацією набутих фахівцем компетентностей; запровадження внутрішньої і зовнішньої мобільності студентів шляхом стажування як обов'язкового складника навчального плану; гнучкість програмних компонентів з розширенням можливостей щодо спеціалізації студентів в залежності від актуальної ситуації на ринку праці й потреб регіону; виконання наскрізного інженерного проекту, який охоплює усі періоди практичного навчання інженерів аграрного профілю і реалізується на підприємстві.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

1. Рудницька Н.А. Аграрна освіта і аграрна політика Франції: перетинання шляхів. *Науковий вісник НУБіП*. Київ, 2010. № 155, ч.1. С. 241–247.
2. Рудницька Н.А. Деякі форми організації педагогічного процесу підготовки фахівців-аграріїв з фахової французької мови. *Нові технології навчання*. Київ, 2009. Вип. 57. С. 56–62.
3. Рудницька Н.А. Тенденції розвитку вищої аграрної освіти Франції. *Актуальні питання інноваційного розвитку освіти, науки, виробництва: колективна монографія*. Київ, 2010. – С. 105–111.
4. Рудницька Н.А. Особливості підготовки фахівців з управління природними територіями в освітніх закладах Франції. *Проблеми освіти*. Київ, 2011. Вип. 69. С. 63–67.
5. Рудницька Н.А. Методична підтримка самостійної роботи майбутніх фахівців-аграріїв. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*. Київ, 2014. Вип. № 199, ч. 2. С. 279–287.
6. Рудницька Н.А. Використання французьких освітніх медіа-інформаційних джерел в процесі особистісно-професійного розвитку майбутніх фахівців-аграріїв. *Нові технології навчання*. Київ, 2014. Вип. 65. С. 48–52.
7. Рудницька Н.А. Інноваційні методики в процесі професійної підготовки майбутніх інженерів аграрного профілю Франції. *Проблеми освіти*. Київ, 2015. № 83, ч. 2. С.157–161.
8. Рудницька Н.А. Проблема розробки освітніх стандартів інженерів аграрного профілю з урахуванням досвіду професійної підготовки агроінженерів Франції. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2016. № 2.
9. Рудницька Н.А., Іщенко Т.Д. Інноваційні процеси в системі аграрної освіти України з урахуванням досвіду Франції. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти*. 2017. № 1.
10. Рудницька Н.А. Modern stage of educational system of France. *Obecné aspecty a specifika vzdělávaní v informační společnosti*. Olomouc, 2013. С. 611–615.
11. Рудницька Н.А. Пути профессионализации студентов в высших учебных заведениях Франции. *Вестник Евразийского гуманитарного института. Серія: Педагогические науки*. Астана, 2015. Вип. № 1. С. 110–115.
12. Рудницька Н.А., Кропельницька А.М. Робота над проектами при вивченні французької мови за професійним спрямуванням. *Filologia, sociologia i*

kulturoznawstwo. Teoretyczne i praktyczne aspekty rozwoju współczesnej nauki. Ченстохова/Czesto – Warszawa, 2016. С. 44–48.

13. Рудницька Н.А., Виноградова М.С. Тенденції і принципи підготовки інженерів у системі вищої аграрної освіти Франції. *Zbiór artykułów naukowych. Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje.* Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 49–53.

14. Рудницька Н.А., Марків М.І. Деякі аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі на основі сучасних онлайн-платформ. *Науковий вісник НУБіП України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія.* Київ: Міленіум, 2018. № 279. С. 267–271.

15. Рудницька Н.А., Ототюк А.М. Комунікативна професіограма інженера з позиції ділової комунікації. *Актуальні проблеми педагогіки, психології та професійної освіти.* 2019. № 1. С.13-15.

16. Rudnytska N.A. Innovation and reform in educational system of France. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія.* Київ: Міленіум, 2019. № 10 (3). С. 34–39.

17. Рудницька Н.А., Ковтун К.В.. Комунікативна професіограма менеджера з позиції ділової комунікації. *Міжнародний філологічний часопис.* Київ: Міленіум, 2019. № 10 (3). С. 74-77.

18. Рудницька Н.А. Деякі аспекти моделювання комунікативної складової компетентності інженера. *Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія.* Київ: Міленіум, 2020. № 11 (4). С.18-22.

19. Рудницька Н.А., Боровик А.В. Деякі підходи щодо перекладу іноземної професійної лексики інженерів (на матеріалі французької мови). *Міжнародний філологічний часопис.* Київ: Міленіум, 2020. № 11 (1). С.89-94.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

20. Рудницька Н.А., Мусійчук С.М. Інтерактивна методика «Агріскола»: навчально-методичний посібник. Тулуза, 2008.

21. Рудницька Н.А. Альтернативна система оцінювання професійного досвіду на прикладі аграрної освіти Франції. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання інноваційної спрямованості освіти, науки, виробництва». Мукачеве, 2010. С. 76–79.

22. Рудницька Н.А., Гаркуша В.В. Стажування як необхідна складова професійної освіти. *Studia Lingvua: актуальні проблеми лінгвістики і методики викладання іноземних мов: збірник наукових праць.* Вип.І. Київ, 2011. С. 373–276.

23. Рудницька Н.А., Розпутня Д.А. Мобільність студентів і навчальні стипендіальні програми у Франції. *Studia Lingvua: актуальні проблеми лінгвістики і методики викладання іноземних мов: збірник наукових праць.* Вип.ІІ. Київ, 2012. С. 480–483.

АНОТАЦІЯ

Рудницька Н.А. Професійна підготовка інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний університет біоресурсів і природокористування України. – Київ, 2021.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню питань професійної підготовки інженерів аграрного профілю в системі вищої освіти Франції. Розкрито особливості структури, змісту, форм, методів навчання у процесі їхньої професійної підготовки у французьких вищих інженерних школах, до яких належать модульна система організації навчання з інтегративним модульним контролем комісією; міждисциплінарна структуризація змісту навчання; професіоналізація навчання на основі принципів педагогічної інноваційності, поєднання під час навчання досвіду академічного викладацького складу і фахівців-професіоналів та тісного співробітництва інженерних шкіл з професійними колами; орієнтація інженерів аграрного профілю на виконання ними насамперед управлінської функції; реалізація наскрізного трирічного інженерного проєкту, який виконується майбутнім інженером аграрного профілю на виробництві. Представлено структурно-функціональну схему професійної підготовки інженерів аграрного профілю в університетах і вищих інженерних школах Франції, що унаочнює освітній процес і відображає зміст підготовки цих фахівців протягом трьох років навчання. Схарактеризовано основні історичні етапи розвитку вищої аграрно-інженерної освіти Франції. Проаналізовано структуру і зміст навчальних програм підготовки інженерів аграрного профілю у Франції й Україні. Обґрунтовано доцільність використання досвіду французьких вищих інженерних шкіл у процесі професійної підготовки інженерів аграрного профілю в Україні (розширення можливостей неформальної освіти з подальшою сертифікацією набутих фахівцем компетентностей, запровадження внутрішньої і зовнішньої мобільності студентів шляхом стажування як обов'язкового складника навчального плану, гнучкість програмних компонентів, виконання наскрізного інженерного проєкту).

Ключові слова: професійна підготовка, методи, форми, вища інженерна школа, інженер аграрного профілю.

АННОТАЦИЯ

Рудницкая Н. А. Профессиональная подготовка инженеров аграрного профиля в системе высшего образования Франции. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 - теория и методика профессионального образования. Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины. Киев, 2021.

Диссертация посвящена исследованию вопросов профессиональной подготовки инженеров аграрного профиля в системе высшего образования Франции. Раскрыты особенности структуры, содержания, форм, методов обучения в процессе их профессиональной подготовки во французских высших инженерных школах, к которым относятся модульная система организации обучения по интегративным модульным контролем комиссией; междисциплинарная структуризация содержания обучения; профессионализация обучения на основе принципов педагогической инновационности, сочетание во время учебы опыта академического

преподавательского состава и специалистов-профессионалов и тесного сотрудничества инженерных школ с профессиональными кругами; ориентация инженеров аграрного профиля на выполнение ими прежде всего управленческой функции; реализация сквозного трехлетнего инженерного проекта, который выполняется будущим инженером аграрного профиля на производстве. Представлены структурно-функциональную схему профессиональной подготовки инженеров аграрного профиля в университетах и высших инженерных школах Франции, наглядно образовательный процесс и отражает содержание подготовки этих специалистов в течение трех лет обучения. Охарактеризованы основные исторические этапы развития высшего аграрно-инженерного образования Франции. Проанализирована структура и содержание учебных программ подготовки инженеров аграрного профиля во Франции и Украины. Обоснована целесообразность использования опыта французских высших инженерных школ в процессе профессиональной подготовки инженеров аграрного профиля в Украине (расширение возможностей неформального образования с последующей сертификацией приобретенных специалистом компетенций, введение внутренней и внешней мобильности студентов путем стажировки в качестве обязательного компонента учебного плана, гибкость программных компонентов, выполнение сквозного инженерного проекта).

Ключевые слова: профессиональная подготовка, методы, формы, высшая инженерная школа, инженер аграрного профиля.

SUMMARY

Rudnitska N.A. Professional training of agricultural engineers in the system of higher education in France. – Manuscript copyrights.

The thesis for the scientific degree of the Candidate of Pedagogical Sciences by the specialty 13.00.04 – Theory and Methodology of Vocational Education. – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2021.

The thesis deals with the study of issues of professional training of agricultural engineers in the system of higher education in France. The features of the structure, content, forms, methods of training in the process of professional training of these specialists in French higher engineering schools are determined: a modular system of training with an integrative modular control by the commission; interdisciplinary structuring of learning content; the professionalization of training based on the principles of pedagogical innovation, the combination of academic experience and professional specialists and close cooperation of engineering schools with professional circles during their studies; orientation of agrarian engineers to fulfill, first of all, their management function; implementation of a three-year engineering project that is being carried out by the future engineer of an agricultural profile in production. A structural-functional scheme of professional training of agricultural engineers in universities and higher engineering schools in France is presented, which reflects the content of the training of these specialists during three years of study. The main historical stages of development of higher agricultural and engineering education in France are characterized. The structure and content of training programs for the training of

agricultural engineers in France and Ukraine are analyzed. The expediency of using the experience of French higher engineering schools in the process of professional training of agricultural engineers in Ukraine (empowerment of non-formal education with subsequent certification of competencies acquired by a specialist, the introduction of internal and external mobility of students through training as a mandatory component of the curriculum, flexibility of components, the implementation of end-to-end engineering project).

Key words: professional training, methods, forms, higher engineering school, agricultural engineer.

Підписано до друку 09.04.2021 року.   Формат 60x84\16
Ум. друк. арк. 0,9   Обл.-вид.арк. 0,9
Наклад 100 прим.   Зам. № 210245

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041, тел.: 527-81-55, e-mail: nubip_druk@ukr.net
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4097 від 17.06.2011

